

**UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno**

**Subjektivní hodnocení významu náboženské výchovy u
středoškoláků**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Ing. Irena Ocetková, Ph.D.**

**Vypracoval:
Josef Panták**

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Subjektivní hodnocení významu náboženské výchovy u středoškoláků“ zpracoval samostatně a použil jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno 1.4.2009

.....

Josef Panták

Poděkování

Děkuji Mgr. Ing. Irena Ocetková, Ph.D. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Josef Panták

OBSAH

OBSAH	4
Úvod	6
I. TEORETICKÁ ČÁST	7
1. Definice pojmů	8
1.1 Náboženství.....	8
1.2 Spiritualita.....	9
1.3 Religiozita	10
1.4 Nejvyšší cíle	11
1.5 Transcendentální cíle.....	11
1.6 Smysluplnost	11
2. Spiritualita jako smysluplnost života.....	13
2.1 Spiritualita jako integrující člen osobnosti	13
2.2 Spiritualita a lidské vztahy.....	13
2.3 Křesťanské pojetí smysluplnosti života.....	14
2.3.1 Cíle křesťanské výchovy	15
2.4 Žádoucí kritéria dobrého života	16
3. Náboženské prožívání.....	18
3.1 Běžné formy náboženského prožívání.....	18
3.2 Mimořádné formy náboženského prožívání	20
4. Náboženství jako psychoterapie.....	22
4.1 Zdraví jako cíl náboženství.....	22
4.2 Paralely mezi psychoterapeutickými metodami a náboženským působením	23
4.2.1 Nabídka řádu	23
4.2.2 Práce s tíživými vzpomínkami a jiným psychickým materiálem	23
4.2.3 Skupinová psychoterapie	24
4.2.4 Navození prožitků vysoké intenzity	24
4.2.5 Katarze.....	24
4.2.6 Rituály	24
4.2.7 Přenos	24
4.2.8 Posílení Já jako centra osobnostní struktury.....	25
4.2.9 Narativní psychoterapie	25
II. PRAKTICKÁ ČÁST	26
5. Spiritualita středoškolské mládeže	27

5.1	Cíl a metodika výzkumu	27
5.2	Volba otázek	27
5.3	Časový harmonogram.....	27
5.4	Popis respondentů.....	28
5.5	Vyhodnocení dotazníku	28
5.6	Výsledky výzkumu.....	28
5.6.1	Výběr pohlaví.....	29
5.6.2	Spokojenost se současným životem	30
5.6.3	Náboženské vyznání	31
5.6.4	Význam vlivu rodiny	32
5.6.5	Osobní přesvědčení	33
5.6.6	Duševní pohoda a síla.....	34
5.6.7	Zvládnutí situace	36
5.6.8	Znalost Bible	37
5.6.9	Potřeba věřit	38
5.6.10	Informace o nových náboženských hnutích.....	38
5.6.11	Možnost více informací od školy	39
5.6.12	Vyučování náboženství na státních školách?.....	40
5.6.13	Víra v nadpřirozeno.....	41
5.6.14	Nebezpečí sekt	43
6.	Shrnutí a interpretace výsledků	44
	Závěr	47
	Resumé.....	48
	Anotace	49
	Seznam použité literatury	50
	Seznam příloh.....	52

Úvod

V současné době slyším z různých zdrojů o tom, jak se stále zvyšuje agresivita u mladistvých. Jsou to stálé útoky na učitele, své spolužáky, někteří si dokonce nahrávají představení na mobilní telefony a zveřejňují na internetu. Vznikající nové party vyvolávají konflikty a bitky. Tvrdší jedinci utiskují své spolužáky, vzniká šikana. Tohle všechno za mých školních let neexistovalo. Jen těžko můžeme hledat původ těchto problémů.

Náboženství a politika se prolínají a je potřeba komunikace. Základem státu je rodina, ale zcela úplná. Náboženství nás učí vytrvalosti v manželství, brát sílu k dalšímu životu, umění odpouštět a zapomínat, radovat se z maličkostí, které nejsou vůbec samozřejmostí. Pro tyto hodnoty, které by měly být prioritou každého člověka, jsem si vybral námět bakalářské práce a také, že sám pocházím z křesťanské rodiny.

Předmětem této práce je zkoumání vlivu náboženské víry, jako jedna z forem pomoci při zvládání životních těžkostí u středoškoláků. V této práci se pokusím najít souvislosti, nebo jaký význam připisují mladiství úloze náboženství. V závěru práce se pokusím odpovědět na otázky: úloha vlivu rodiny na výchovu; jsou-li věřící, co jim víra přináší a bere; je nutnost věřit v životě důležitá; mají zájem o Bibli; zda by uvítali výuku náboženství na školách, a jakou důležitost přikládají úloze víry na zvládání životních situací.

V teoretické části předkládám přehled dosavadních poznatků o úloze a možnosti použití náboženství. Jejich vzájemné definování, pohled na smysluplnost a vzájemné prolínání s psychoterapeutickými metodami. Dále naznačím způsoby, jímž se víra ubírá: jako kognitivní zvládání tj. vidění světa v širších a hlubších souvislostech, očekávání pozitivního vyústění krizové situace, nalézání smysluplnosti v utrpení, spoléhání na vyšší moc v boji s těžkostmi.

Druhá část práce je věnovaná výzkumu, zadání dotazníkového šetření, zpracování jeho výsledků a interpretaci. V závěru kapitoly provedu shrnutí a interpretaci jednotlivých otázek.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Definice pojmů

Pro orientaci v dané tématice je třeba nejprve objasnit termíny náboženství, spiritualita, religiozita, nejzazší cíle, transcendentální cíle, smysluplnost.

1.1 Náboženství

Pro náboženství existuje nepřehledné množství různých definic. Některé zde uvedu a ty pak poslouží pro účely mé práce.

Podle Hellera (1988) jde v náboženství o vztah člověka s Bohem. Přitom Bohem je pro člověka to, co je pro něj nejvyšší normou a hodnotou, čemu nejvíce důvěřuje, čemu se cítí zavázán.

Mrázková definice (1988) vychází z toho, že náboženství slouží jako způsob vyrovnávání s existenciální úzkostí, nebo jako souhrn projevů kladného vztahu k numinózní transcedenci, který uznává rozdíl mezi svatým a nesvatým. Numinosum nelze definovat, lze však říci, že tam, kde působí vzniká numinózní stav myslí, specifický prožitek citového rázu. Zde se pojí mysterium tremendum (tajemství děsící) a mysterium fascinans (tajemství okouzlující, neodolatelně přitahující).

Náboženství podle Ericha Fromma (2002) vyhází ze systému myšlení a akce, sdílený skupinou poskytující jedinci orientační rámeček a objekt oddanosti.

Náboženství je podle Frankla (1980 In Řičan 2007 - jedním ze způsobů, jak najít osobní smysl vlastního života. Smysl života má často podobu vědomého poslání, které je člověku dáno, ať už je má zdůvodněno náboženskou vírou, nebo pouhým pocitem naléhavosti a radosti, kterou mu daná činnost poskytuje.

Pro účely mé práce budu vycházet ze sociologických výzkumů Zdeňka Nešpora (2007), který pro definici náboženství se raději přiklonil k termínu „spiritualita“. Tento pojem není tolik zatížen církevním dědictvím, třeba i jen domnělým. Velká část lidí se považuje za lehce duchovní, je si vědoma svých náboženských potřeb a má nějakou představu o transcendentnu - i když třeba matnou a porůznu složenou z nejrozličnějších zdrojů.

1.2 Spiritualita

Spiritualita je obvykle definována velice široce a pro tuto práci jsem zvolil od Emmonse, s kterou souhlasím. Používá se jako hledání smysluplností, jednoty všeho, spojitosti všeho bytí, transcendence, vyššího lidského potenciálu. Náboženství a spiritualita bývaly definovány jako ty oblasti života, které se týkají nejzazšího účelu bytí a smyslu lidského života, jako soubor principů a etických norem, podle nichž se má žít. Je to oddanost Bohu nebo nějaké vyšší moci, jako uznání existence transcendentnosti v každodenním životě, nebo ohnisko motivačních sil, kde člověk nehledí na sebe a své egocentrické zájmy, a jako soubor přesvědčení a praktických kroků, které mají člověku usnadnit jeho vztah k tomu, co ho přesahuje. Emmons (1999)

Podle Tillicha (1957 In Křivohlavý 2006) je spiritualita chápána jako zájem a ohled na to nejzazší, co jen může člověka zajímat.

Emmons (1999) píše: Spiritualita se projevuje vztahem k nejzazším cílům lidských snah, které je možno charakterizovat jako to, co je danou osobou považováno za posvátné.

Říčan (2003) definuje spiritualitu jako to, co věřící lidé prožívají tam, kde hledají co je posvátné, a jakým způsobem se tato jejich víra projevuje, jak v jejich slovních projevech, tak i v činech.

V křesťanském pojetí spirituality získaly značný vliv dvě navzájem souvisící myšlenky, zajímavé i pro psychology. První z nich Wulff (1997), kde je založena na klasickém platónském protikladu tělo versus duch, přičemž duch je považován za něco vyššího a lepšího, zatímco tělo je nutno umrtvovat, jeho sexuální impulzy s nejvyšší ostražitostí krotit atd.. Druhá myšlenka spojuje spiritualitu s protikladem vnitřního proti vnějšímu, podstatného jádra proti periférii, či dokonce příslovečné „*mrtvé slupce*“. Říčan (2004). Těžištěm většiny pojednání o spiritualitě je meditace, mystická zkušenost a techniky její kultivace, modlitba, osobní zjevení a jiné vrcholné zkušenosti. Jsou často považované za nadpřirozené, dále osobně prožívané vztahy k Bohu, andělům a svatým, zejména k Marii atd..

O mystických zkušenostech píše americký filozof a mystik Prentice Mulford (1996) ve své knize *Dar ducha*. Popisuje magické síly člověka a jak je správně využít.

Tvrdí, že za nemoc a neúspěchy si každý člověk může sám. Radí, jak žít v souladu a přírodou, duchovněm a ovládat své myšlenky. Také věří na reinkarnaci.

Náboženství se často chápe, jako něco spjatého s tradicí, často vyprázdněnou. Naopak ve spiritualitě zaznívá naproti tomu novost, mládí, spontaneita, autenticita, tolerance iracionality a prožitková plnost. Stríženec (2001) V češtině získala podobný, velmi široký význam slova duchovní a duchovnost.

Spiritualita je hledání posvátného. Spiritualita je centrální funkcí náboženství, jeho srdcem a duší. Psychologie náboženství by jí měla věnovat co největší pozornost. Spiritualita je tedy zahrnuta do širšího pojmu náboženství. Čím větší část svého světa a čím více svých cílů v něm chápe člověk jako posvátné, tím více pro něj mizí rozdíl mezi náboženstvím a spiritualitou. Říčan (2002)

Vzhledem k velké míře definic, někdy různorodých jsem zvolil podle Emmonse (1999), že „*Spiritualita není jen zcela určitý a tematicky ohraničený, v osobnosti člověka osamocený a jen nějaký dílčí soubor přesvědčení nebo praktických kroků v životě člověka, ale integrální stránka každodenního života*“.

1.3 Religiozita

Chceme-li souhrnně pojmut niterné náboženské prožívání a s ním spojené jednání, respektive chování jedince, máme k dispozici vžitý pojem religiozita. Lze také mluvit o různých typech zbožnosti.

Užitečnějším slovem než české náboženství je latinské slovo religio, jež se uplatnil jako výraz pro pojem náboženství.

Religiozita je podle Štampacha (1998) přítomnost náboženství v populaci, což je míněno jednak kvalitativně, tedy na kolik je které náboženství nebo jeho prvky přítomny v populaci, jaký v ní mají vliv. Jaká je religiozita obsahově, jak je prožívána a jak ovlivňuje život lidí. Je to tedy vlastně jakási míra náboženského a duchovního myšlení, cítění i chování. Martínek (2006 In Křivohlavý 2007)

1.4 Nejzazší cíle

Tam, kde se hovoří o spiritualitě se často objevuje termín nejzazší cíle. Co se však rozumí nejzazším cílem?

Křivohlavý (2006) definuje, že jde o cíle, které překračují běžně dané hranice. Jsou nejvyšší z hlediska osobních.

Rozumí se tím však i to, že jde o cíle, které jsou nejširší a nejobsažnější, chápáno v prostorovém měřítku. Např. vztah ke světu, v němž žiji. Rozumí se jimi cíle, které jsou nejhlubší. Nejzazší cíle překračují i hranice osobního orientování do budoucna. Jde o cíle časově nejvzdálenější např. překračují celou dobu vlastního života. Křivohlavý (2006)

1.5 Transcendentální cíle

V latině je základem tohoto slova výraz scendo, scedere - stoupat. Trans - znamená přes. Z toho transcendere - převyšovat, dostávat se výš, nad něco, překračovat. Slovník spisovné češtiny uvádí, že přesahovat či překračovat znamená dostat se za či přes určitou mez, dosáhnout, přesáhnout stanovenou míru, dostat se přes něco či nad něco.

Emmons (1991 In Říčan 2007) píše: Za transcendentální považujeme ty snahy, které jsou zaměřeny nad vlastní osobu nebo naznačují touhu dané osoby začlenit se do širšího a komplexnějšího celku. Také snahy, které vyjadřují udržení nebo prohloubení vztahu s mocí vyšší, nežli je moc individua, případně ty snahy, které naznačují touhu dané osoby po sebepřesahu.

1.6 Smysluplnost

Pro pojetí smysluplnosti života neexistuje obecně přijatelná definice tak, jako obdobně neexistuje matematicky přesná definice života, vědomí či celé duševní

činnosti. Neexistuje ani obecně přijatá teorie. Proto chápeme smysluplnost života v řeči psychologie jako tzv. psychologický konstrukt. Říčan (2007)

Jedna z prvních definic smysluplnosti zní: „Smysluplnost života je výrazem hodnoty, kterou přisuzujeme událostem a běhu života, i významu, který přiřazujeme vlastní existenci“. Reker a Wong (1988) Podle této definice je prvořadě důležitým momentem hodnota cíle. Od ní se odvíjí smysluplnost. Když si něčeho nevážím, tak to, co se s tím děje, není pro mne moc smysluplné.

Později vytýčil Baumeister (1991 In Křivohlavý 2006) smysluplnost v její negativní podobě „Bez smysluplnosti by naše chování bylo řízeno impulzy nebo instinkty“.

Na závěr definice smysluplnosti podle Křivohlavého (2006) „Tam, kde je lidské vědomé jednání a rozhodování o něm zaměřeno k určitému, pro daného člověka hodnotnému cíli, tj. tam, kde je toto jednání z úmyslu a vůle daného člověka cílevědomé, tam je možné hovořit o účelné a smysluplné činnosti“.

2. Spiritualita jako smysluplnost života

2.1 Spiritualita jako integrující člen osobnosti

V kapitole o humanistické psychologii náboženství, poznáme Maslowu hierarchii potřeb. (1969) Na jejím vrcholu je transcendence - spirituální potřeby kosmické identifikace. Hierarchicky vyšší potřeby, když se u daného individua jednou dostaly ke slovu, typicky prostřednictvím vrcholného prožitku, často převáží nad potřebami nižšími. Člověk kterého ovládl ideál spravedlivé společnosti, za ni bude bojovat i za cenu obecného opovržení, hladu, nebo dokonce smrti. Zde je tedy spiritualita zřejmě alespoň u některých lidí - centrální, integrující složkou osobnosti. Říčan (2007)

C. G. Jung upozornil, že v hodnotovém systému kulturního člověka stojí poměrně vysoko bytostně spirituální potřeba smyslu. Tato potřeba, individuálně různě výrazná a u každého jedince individuálně strukturovaná, propojená s dalšími motivačními, kognitivními a emočními komponentami osobnosti, může být chápána jako jeden z dominantních integračních faktorů psychiky.

Říčan (2007) dnes uvádí, že existují patrně jedinci, v jejichž osobnosti spiritualita hraje rozhodující úlohu. Maslow s tímto výsledkem analyzoval osobnost řady vynikajících lidí naší doby. Stejně tak existující jedinci jsou ovládaní pouze svými nižšími motivy, někdy zcela dezintegrovaní, jindy integrovaní tím či oním biologii bližším dominantním motivem, např. touhou po osobním vyniknutí, po dobrodružství nebo po moci nad druhými.

2.2 Spiritualita a lidské vztahy

Lze říci, že tyto vztahy mají za určitých okolností spirituální povahu. Říčan (2007) Jejich prožívání či zakoušení má kvalitu, resp. kvality. Tyto lze konkretizovat a do jisté míry a doložit některých běžně akceptovaných fenoménů, na něž se nyní zaměříme.

Okouzlení krásou či půvabem jiné lidské bytosti může být natolik ohromující a budit takové nadšení, že jde o vrcholnou zkušenost. Obdiv, který je jedním z aspektů

tohoto okouzlení, se nemusí týkat těla, nýbrž uměleckého výkonu, výtvarného díla či básně.

Respekt k druhému člověku nebo úcta k lidské bytosti je další prožitek, u něž je třeba zvažovat spirituální dimenzi. Člověk, k němuž pocítujeme, respekt nemusí být nijak zvlášť pozoruhodný či dokonalý, může pro nás proto být nesnadné říci, proč k němu pocítujeme respekt, a přece nám může být v dané chvíli jasné, že v něm je přítomno něco svrchovaně důležitého a cenného. Respekt se může týkat těla, ale i důvěrných informací, intimních citů.

Intimita, extrémní psychická blízkost ve vztahu lásky, často spojená s pocitem vrcholného štěstí, který mívá až extatickou intenzitu, může být rovněž označena jako spirituální. Jde o prožitek překročení hranice mezi Já a Ty, který filosoficky a teologicky promyslel Martin Buber (1923 In Říčan 2007), který Abraham Marslow (1962) označil jako self-transcendence, překročení vlastního Já.

Soucit, dominantní mezilidský cit v buddhistické spiritualitě, patří na svém vrcholu k nejhlubším existenciálním prožitkům, zvláště pokud vede k radikální sebeoběti, a může transformovat celý vnitřní svět člověka i jeho životní směřování.

Nenávist, podobně jako pohrdání, které ji často doprovází, může v tomto krátkém výčtu spirituálních aspektů lidských vztahů překvapit.

Podle Říčana (2007) se má psychologie věnovat jak jejich pečlivému popisu a analýze, tak i ve svých aplikacích a jejich kultivacích. K té již příležitostně dochází v psychoterapii a v zážitkové pedagogice. Chybí-li kultivace, hrozí buďto zakrnění spirituality, nebo degenerace okouzlení v posedlost.

2.3 Křesťanské pojetí smysluplnosti života

Balabán (1996 In Říčan 2007) nám uvádí, že pojetí člověka a směřování lidského života, je jedním z nejdůležitějších momentů křesťanství a důvodem tak i našeho zájmu o pojetí člověka.

Biser (2005 In Říčan 2007) v pohledu ze současnosti do budoucnosti vidí hodnotu křesťanství v tom, že tato víra člověku nabízí smysluplný život. Zdůrazňuje při tom jeho prosociální směřování i to, co se vyjadřuje termínem láska typu agape. Tam,

kde dochází k jejímu osobnímu přijetí, přivlastnění si tohoto životního zaměření, zvnitřnění, tam život člověka dostává nadějný smysl. Dále to vyjadřuje obrazně, metaforou: „Jde o to, abychom již déle neobdivovali krásu fasády vzácné stavby, ale vstoupili do domu a bydleli v něm“. Výslovně to demonstruje na Ježíšovi, který to tak udělal. Nám pak svým životem v praxi ukázal, co znamená realizovat v osobním životě lásku.

Pargament a Park (1995 In Říčan 2007) chápali náboženství jako motivační sílu, která dodává člověku energii a usměrňuje volbu cílů našeho snažení, a z tohoto hlediska definovali funkci náboženství jako to, co člověku poskytuje nejzazší výhled toho, oč by se lidé měli ve svém životě snažit.

2.3.1 Cíle křesťanské výchovy

František kardinál Tomášek (1992) uvádí že: výchova křesťanská je něčím podstatně novým. Zcela nová tvářnost výchovy křesťanské vyplývá především z objektu výchovy, jímž je nejen přirozený člověk, nýbrž zároveň člověk nový - dítě Boží. Je nejen lidská osobnost, nýbrž zároveň osobnost křesťanská. Z činitelů výchovných, jímž je především Bůh a to mají být křesťanští vychovatelé. Z prostředků vychovávacích, k nimž náleží zejména slovo Boží a ostatní prostředky náboženského života, zvláště modlitba, mše svatá, svátosti a život s církví.

Křesťanská výchova je úmyslné působení na dítě, aby harmonicky rozvinulo všechny své schopnosti tělesné, intelektové, citové, sociální i vloh nadpřirozené a mohlo dosáhnout svého dle pozemského i věčného. Tomášek (1992)

František kardinál Tomášek (1992) zařazuje tyto cíle:

Osobnost mravní je přirozený cíl každé výchovy a je součástí výchovy křesťanské. Prvním předpokladem k dosažení mravní osobnosti je rozvinutí všech vloh a schopností. Platí to o vlohách tělesných i duševních. Nedosáhl by tudíž ideálu mravní osobnosti, kdo by jednostranně rozvíjel schopnosti buď jen tělesné, nebo jen duševní. Člověk tvoří jednotu duševně-tělesnou, avšak jeho schopnosti duševní a duchovní musí mít vedení, neboť jsou v pořadí hodnot vyšší. Náleží proto k podstatě osobnosti duchovost, jež v sobě obsahuje také duševní svobodu, která dává nadřaděnost nad nižšími schopnostmi v člověku a má jej chránit i před otroctvím vůči osobám anebo

věcem. Měřítkem jeho jednání není uznání nebo odmítnutí, úspěch, neúspěch anebo zisk, nýbrž správnost jednání daná zákonem mravním, který poznává svědomím.

Osobnost křesťanská - člověk přichází na svět zrozením přirozeným. Vedle zrození přirozeného je však také zrození nadpřirozené. Výslovně o něm mluví Kristus: „Nenarodí-li se kdo z vody a z Ducha, nemůže vejít do Božího království“. (Jan 3, 5) Ke křesťanské osobnosti náleží především rozvinutí všech vloh nadpřirozených ctností božských, ctností mravních a darů Ducha svatého. Toto rozvinutí má být harmonické, tj. ve správném vzájemném poměru a řádu. Jejích jednotícím středem je nadpřirozená božská ctnost lásky, která pořádá a řídí úkony všech ostatních ctností.

Přímé východisko i cíl křesťanské výchovy je v rozvinutí nadpřirozených vloh, vložených do duše křesťana, vyžaduje takovou činnost výchovnou, která svým východiskem i cílem tkví v nadpřirozenu. Podle jasné nauky novozákonní, člověk je vázán na prostředníka tím je Kristus. Kristus je tedy přímým i cílem křesťanské výchovy. František Tomášek (1992)

2.4 Žádoucí kritéria dobrého života

Od konstatování, že není cíl jako cíl, je třeba v praxi udělat další krok a položit si otázku: Ke kterým cílům je vhodné, dobré, ba nutné směřovat? Oč jde, tím se zabývá např. etika. Ta se snaží naznačit kritéria (standards) dobrého života.

Chápat kritéria kvality života obecněji, tj. snažit se překračovat hranice dané kulturním kontextem. To, co je považováno za dobré, by mělo být prosociální, tj. mělo by brát zřetel na druhého člověka, by měl být hluboce zakořeněný způsob života nejen jeho povrchní teorie. K tomu, co je takto považováno za dobré, by měl být člověk otevřen (neměl by být neprodyšně uzavřen v stávajícím pojetí). Říčan (2007)

O určitý druh vytýčení kritérií kvality cílů našeho snažení se pokusil Křivohlavý (2002) v jiné souvislosti. To, co by mělo být žádoucím cílem našeho směřování, by mělo být:

- provitální, tj. podporovat existenci života
- prohumánní, tj. podporovat vývoj a celkové zrání osobnosti člověka
- prosociální, tj. brát ohled na druhé lidi a soužití s nimi

- pro kooperativní, tj. podporovat spolupráci
- prokreativní, tj. povzbuzovat tvořivost
- prokulturní, tj. podporovat zvyšování kvality života a zkvalitnění kultury
- responsabilní, tj. podporovat zodpovědnost našeho jednání

Náboženství vzniká, když si člověk odpovídá na poslední otázky, které ho svírají. Nad těmito otázkami může mávnout rukou a vrátit se k animální formě života. Může si v osamění vytvářet vlastní odpověď. Může se však též pokusit uslyšet a přijmout odpověď, která zde již je. Ta však není taková, jakou bychom si díky své sebestřednosti přáli. Neposiluje náš narcismus, egoismus a vidění sebe jako samého středu vesmíru. Směřuje jinam, do opačného směru nežli je ten, kam směřuje egocentrismus. Někdo tento směr může nazývat pokojem. Jiný laskavostí, respektem k druhým lidem, úctou k životu a životnímu prostředí či humanitární pomocí druhým lidem. Heller (2005)

Křivohlavý (2006) tvrdí a naprosto s ním souhlasím že: Člověk totiž touží nejen po štěstí, moci, bohatství a vzrušení, tj. zvyšování hladiny adrenalinu v krvi, ale i po tom, aby mu někdo věrohodně odpověděl na otázky, které mu svírají nejhlubší nitro - na otázky smysluplnosti žití a bytí.

3. Náboženské prožívání

Ke spiritualitě zcela jistě patří i náboženské prožitky, které obzvláště u mladých lidí bývají silné a mnoho je poznamenají. Abychom tedy pochopili jejich spiritualitu, je třeba uvést i formy náboženského prožívání, a to jak se při tomto prožitku lidé cítí.

Říčan (2007) rozděluje prožitky na běžné a mimořádné, které dále blíže specifikuje.

3.1 Běžné formy náboženského prožívání

Běžné formy náboženského prožívání jsou takové formy, se kterými se setkává nejen ať už jakkoliv věřící člověk ve svém religiózním životě, ale i v životě běžném. Do oblasti svého zájmu zahrneme i tu nejvšednější náboženskou každodennost. Jejím modelovým případem pro nás bude člověk, který uvěřil, nejčastěji pod vlivem rodinné výchovy a díky vedení ve své náboženské skupině, že určitá nauka je pravdivá, a naučil se ji aplikovat ve svém životě. Říčan (2007)

V každém náboženství tvoří některé z nich ve svém celku charakteristický tvar, konfiguraci. Každá z těchto konfigurací má své centrum (například ústředním prožitkem křesťanství je patrně láska) a svou periferii. Všechny tyto prožitky se vyskytují ve velmi různém stupni intenzity - v náboženském životě stejně jako kdekoli jinde. Některé z nich nabývají ve vystupňované podobě zvláštní kvality.

Formy prožívání, nejsou omezeny na náboženský život, i když alespoň některé z nich náboženství jedinečně kultivuje. Vyskytují se v rozmanitých modifikacích a v různých oblastech lidské činnosti a v různých sekulárních pospolitostech. Právě v náboženských skupinách jsou však frekventovanými tématy a význačnými předměty snažení. V každém náboženství tvoří některé z nich ve svém celku charakteristický tvar, konfiguraci. Říčan (2002)

Mezi základní formy náboženských prožitků klasika fenomenologie náboženství Friedricha Heilera můžeme zařadit osm forem, které později Říčan rozšířil o další:

Úcta je v náboženství jako základní prožitek, který je substrátem veškerého náboženského prožívání a jehož přirozeným projevem je zejména pokleknutí.

Strach je pocit, zmizí-li z úcty člověka obdiv a touha. Dnešnímu člověku je bližší úzkost, cítí-li se opuštěn od Boha, neschopen prožívat radost a pokoj při obřadech a modlitbě. Opakem strachu (nikoli jen jeho nepřítomností, nýbrž samostatnou psychickou kvalitou) je pocit bezpečí, který má svou zcela civilní podobu, může však být v náboženském kontextu vystupňován.

Víra a důvěra jak plyne z mnoha starších i novějších příběhů, právě víra a důvěra se dostávají do popředí a jsou silně prožívány, když věřící osvědčuje svou věrnost a statečnost tváří v tvář pronásledování.

Naděje je víra upřená do budoucnosti, zvláště silně prožívaná tehdy, když je třeba odvážně skočit do nejistoty.

Láska je největší ze základních náboženských prožitků. V lásce k bližnímu může dominovat soucit s jeho utrpením, její spektrum je však mnohem bohatší např. potěšení ze vzájemné blízkosti, sdílení radosti druhého a radost ze společných aktivit.

Pokoj je stav vnitřního klidu, charakteristicky založený na víře, naději a lásce. Je ovšem podstatný rozdíl mezi pokojem, k němuž vede oproštění od žárlivosti a který dospívá ke svému vrcholu v nirváně.

Radost je cílem mystérií anticipujících věčnou blaženost, stejně jako mystické spirituality. V hluboké meditaci se buddhista zážitkem tiché, pokojné radosti, oproštěné od jakéhokoli vzrušení, blíží nirváně.

Nutkání sdílet se je pocit, kdy má člověk nutkání podělit se o svůj náboženský zážitek s ostatními.

Pokora je pocit člověka, jenž si uvědomuje svou nedokonalost a nepatrnost vůči Bohu. Tento pocit je přítomen všude, kde se věřící sklání před Božským panovníkem a prožívá svou nepatrnost ve srovnání s jeho dokonalostí.

Svoboda je nedílnou součástí náboženského prožívání. V křesťanství, je svoboda chápána dvojznačně, přičemž převažuje pojetí svobody jako svévole, ne-li jako titánské vzpoury a pýchy volající po trestu. Ani v tom případě by však svoboda jako náboženský fenomén neměla být opominuta

Vděčnost je běžný spontánní cit v náboženském prožívání. I zdánlivě nenáboženský člověk občas děkuje Bohu.

Inspirace jako prožitek náhlého vhledu, jasného poznání souvislostí a smyslu věcí, ať už se týká kosmu, pospolitosti, v níž člověk žije, nebo jeho osobního života.

Subjektivní jistota konkrétní Boží vůle nám slouží jako podpora při rozhodování co dělat v konkrétní životní situaci.

Zkušenost vyslyšené modlitby stane-li se to, zač se člověk modlil, nebo sem patří i prožitek božského zásahu. Člověk dojde k přesvědčení, že to, co se přihodilo jemu osobně nebo někomu jinému, řídil Bůh, aby ho zachránil a podpořil dobrem.

Smysl života bytostně patří k náboženství. Nejčastěji má podobu vědomí poslání, které je člověku dáno. Pro postmoderního člověka je ztráta smyslu častý problém a náboženství je účinný nástroj, jak smysl najít. Poukázal na to C. G. Jung a Viktor Frankl učinil smysl života základním pojmem svého psychotherapeutického systému.

Čistot je často spojováno také se svobodou od naléhajících sexuálních přání, což vytváří dojem o vyšší hodnotě celibátu než sexuality, a to i tehdy, je-li realizována v rámci svátosti manželské.

Pravda religiózní člověk, obzvláště mladý, bývá někdy charakterizován jako hledač pravdy.

Touha po osobní dokonalosti se snaží upravit své chování a vystupování.

Svatý hněv nebo svatá válka by neměla být zlehčována a opomíjena.

3.2 Mimořádné formy náboženského prožívání

Jsou takové formy, kdy má osoba výjimečné prožitky či vrcholné zkušenosti. Nápadnost je v intenzitě i spojených vnějších projevech, ale není to vždy pravidlem. Prožitky se mohou dostavit spontánně. Prožívající pak sdělí, že jimi byl nečekaně přepaden a takové přepadení prožitek zesiluje a bývá považováno za zvláštní doklad jeho pravosti. Někdy jde o výsledky dlouhodobého soustavného snažení, např. ve formě meditace popř. díky chemickým účinkům na tělo, ať už vlivem omamných, zejména psychedelických látek, či pomocí holotropního dýchání. Povětšinou tyto prožitky velmi změňí vnímání náboženskosti. Říčan (2007)

Může se jednat např. o:

Zjevení a posedlost - je-li prožitek zjevení zvláště silný, může se na něm podílet více smyslových modů, subjekt může mít současně prožitky vizuální, auditivní i taktilní. Může mít ovšem také naprostou jistotu, že mu něco bylo řečeno, přestože žádný hlas neslyšel a vizi neměl - příslušný obsah se prostě vynořil v neverbální, nenázorné podobě. Takto nezřídka promlouvá svědomí. Prožitky tohoto typu se někdy s náboženstvím objevují často při vzrušení v situaci ohrožení.

Entuziastické prožitky glosolálie - entuziastické prožitky jsou charakterizovány nadšením, jež se navenek projevuje hlasově, motoricky. Glosolálie je mluvení jazyky, považované za doklad toho, že mluvící byl osloven Bohem.

Meditační mystika - existuje celá řada meditačních technik, jejichž cílem je maximální přiblížení bohu, stavu mystické blaženosti, kdy se dá mluvit o zrušení hranic mezi, Já a okolním světem. Může se jednat také o pocity splynutí s přírodou, zážitky z minulých životů, zážitky z prenatalního života, telepatické zážitky, změněné vnímání času a prostoru.

4. Náboženství jako psychoterapie

4.1 Zdraví jako cíl náboženství

Žádné náboženství sice neproklamuje duševní zdraví jako svůj hlavní cíl, ale ze strany psychologů však zazněla charakteristika náboženství jako psychoterapeutický systém od takové autority, jakou byl C. G. Jung.

Jungovo stanovisko je pochopitelné z jeho celkového pohledu na historii duše, podle nějž všechny nadpřirozené bytosti, jež jsou projekcemi obsahů duše, v důsledku stahování projekcí mizí, respektive jeví se nyní člověku jako něco vnitřního. Cíle náboženství jako spása, účast na božské podstatě nebo Božím království, osvícení a pokoj s Bohem se jeví jako cíle intrapsychické, tedy vnitřní pokoj, harmonie, sebepoznání atd. a tyto cíle jsou velmi blízké cílům, jež sleduje psychoterapie.

Podle Webera (1998 In Říčan 2007) náboženství slouží k stabilitě a funkčnosti společenských systémů. Lze říci, že to které náboženství má tím větší šanci na „přežití“, čím lépe vyhovuje oběma kritériím zároveň.

Pokud jde o psychické poruchy, je z náboženského hlediska propojení prostředků sekulární medicíny a duchovní péče ještě užší. Podle běžné pragmatické medicíny znamená zdraví nepřítomnost obtíží, tj. utrpení a omezení různého druhu. Moderní medicína definuje zdraví pozitivně, jako optimální stav tělesné i duševní výkonnosti a pohody, což podle některých definic zahrnuje i sociální blaho. Pojmem optima se ovšem dostáváme k otázce hodnot, v naší souvislosti hodnot náboženských či spirituálních. Říčan (2007 s.300)

Pokusme se formulovat jimi ideál plného, somatického i psychospirituálního zdraví, formou tří hodnotových dilemat. Říčan (2007)

Přizpůsobení versus svoboda - čím komplikovanější a chaotičtější je náš svět, tím větší důraz klást na to, aby jedinec hladce fungoval jako součást sociálního systému. Tím ubezpečením je uspokojování jeho potřeb, osobního bezpečí a tedy i vnitřní pohody, štěstí.

Blaho vs. smysl života - toto hledisko hraje v běžných definicích zdraví klíčovou roli, jejíž podmínkou je právě blaho, které je cílem vlád, jež tvoří zdravotnickou

politiku. Omezení nebo i obětování osobního blaha kvůli smysluplnosti vlastního života je alternativa, ke které spirituální orientace často vede.

Maximalizace života versus úcta k životu - co nejvíce prodloužit život v úspěšném jednání a maximálním konzumu žádoucích věcí a služeb což je obecně akceptovaný cíl současné západní kultury, a tedy i cíl západní medicíny. S tím je často neslučitelná úcta, respekt k životu vlastnímu, jímž není dovoleno mrhat nebo s ním hazardovat. Úcta k životu takovému, jaký je, včetně péče, kterou vyžaduje jeho důstojné ukončení, bývá s maximalizací života v rozporu, který vyžaduje rozhodování.

Tato trojí volba, která vyjadřuje psychospirituální zdraví, vede k volbě určitých psychotherapeutických strategií a metod a současně k odmítnutí jiných. Je ovšem třeba poznamenat, že výraz náboženství, který zde užíváme, neodpovídá plně žádnému konkrétnímu náboženství nebo spiritualitě vůbec, nýbrž určité idealizované abstrakci, jež je patrně nejbližší humanistické interpretaci křesťanství. Říčan (2007)

4.2 Paralely mezi psychotherapeutickými metodami a náboženským působením

Techniky a principy, které jsou zde uvedeny často korespondují s principy a postupy jednotlivých psychotherapeutických systémů, a to s cílem přispět k psychologickému poznání náboženství, anebo alespoň přednést možnosti které náboženství otevírá. Říčan (2007)

4.2.1 Nabídka řádu

Pacienti, jejichž život je chaotický a trpí některými poruchami osobnosti, psychotherapeuti nabízejí řád, jež je nutný respektovat. Také náboženství toto poskytuje. Respektování a tvořivé uplatňování řád odměňuje, přestupky trestá.

4.2.2 Práce s tíživými vzpomínkami a jiným psychickým materiálem

V psychoanalýze a metodách je pacient vybízen, aby ventiloval vše co ho tíží. Náboženství praktikuje zpověď jako svátost smíření.

4.2.3 Skupinová psychoterapie:

Postižení pacienti sdílejí své problémy a zkušenosti, navzájem si poskytují emoční podporu, učí se racionálnějšímu i spontánnějšímu jednání v různých sociálních situacích. V náboženských komunitách vznikají spontánně domácí skupinky, které se scházejí a nápadně se podobají terapeutickým skupinkám.

4.2.4 Navození prožitků vysoké intenzity

Psychoterapie zprostředkuje pacientovi prožitky vysoké intenzity, aby otřásla rigidními patologickými strukturami jeho osobnosti. Má-li přijít náboženské vysvobození, musí přijít v míře právě tak mohutné, jako je bolest. James (1902 In Říčan 2007)

4.2.5 Katarze

Umožňuje například psychoanalýza, když přivede do vědomí dosud vytěsněný materiál. Je to bezpochyby prostředek psychoterapie. Obdobný efekt má někdy zpověď, jak individuální, tak skupinová, a také různá náboženská cvičení prohlubující sebepoznání.

4.2.6 Rituály

Umožňují pacientovi plněji prožít rozhodnutí, k nimž dospěl. Náboženství má k dispozici velké množství rituálů. Věřící na nich víceméně pravidelně participuje a jeho citlivost vůči nim je tím kultivován.

4.2.7 Přenos

Je v psychoterapii jev objevený Freudem a využívaný v mnoha typech terapie. Vede k tomu, že se pacient na terapeuta velmi silně citově upne. To vytváří prostor, v němž mohou proběhnout terapeuticky vysoce účinné transformující emočně-kognitivní procesy. Ve vztahu člena náboženské skupiny k jejímu vedoucímu jsou dány poněkud odlišné, ale jde jen o to, aby jich tento vedoucí dovedl využít ve prospěch.

4.2.8 Posílení Já jako centra osobnostní struktury.

Jde o nalezení, posílení, případně vytvoření osobní identity, které je opřené o pevnou hodnotovou orientaci a začlenění individua do sítě užších i širších sociálních vztahů.

4.2.9 Narativní psychoterapie

Nabízí pacientovi příběh, do kterého může vstoupit jako fiktivní účastník, poznat své skutečné já, přijmout ho jako svůj úděl a jako svoji šanci. Náboženství postupuje podobně. Předkládá archetypické, posvátné příběhy, jež člověk (komunita) opakuje a stává se tak účastníkem dění nejvyšší důležitosti. To mu dává pocit bezpečí a pevného místa v kosmu.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5. Spiritualita středoškolské mládeže

5.1 Cíl a metodika výzkumu

Cílem praktické části práce je zjišťování aktuálního stavu hodnot studentů na středních školách a jejich životních cílů. Zajímat se budu především o to, v čem vidí smysl života, jakých cílů chtějí dosáhnout, které hodnoty považují za důležité ve svém životě. Zaměřovat se budu zejména na úlohu vlivu rodiny na výchovu; jestli jsou-li věřící, co jim víra přináší a co bere; zda je potřeba věřit v životě důležitá; zda by se něco rádi dozvěděli o Bibli; zda by uvítali výuku náboženství na školách, a jakou důležitost přikládají úloze víry na zvládání životních situací. Pro nejvhodnější formu naplnění mého průzkumu jsem použil kvantitativní výzkum realizovaný za pomoci dotazníku. Respondent pouze zakřížkuje odpověď, nebo vlastními slovy odpoví na danou otázku. Odpovědi jsou zaznamenávány do archů, dotazník je anonymní.

5.2 Volba otázek

Při volbě otázek a jejich charakteru jsem vycházel z Pražského dotazníku spirituality a dotazníku ISSP 1998, který je věnován náboženství. Pro potřebu mé práce jsem některé otázky mírně upravil. Respondent si nejdříve přečte krátký úvod dotazníku, v němž je seznámen se základními instrukcemi. Dotazník obsahuje celkem 14 položek. U všech položek je úkolem zakřížkovat vždy pouze jednu nebo více z možností podle toho, se kterou se ztotožní. Údaje byly získávány od studentů během vyučování a na jeho vyplnění nebyl stanoven žádný časový limit.

5.3 Časový harmonogram

Příprava výzkumu byla realizována v říjnu 2008, v listopadu proběhl předvýzkum. Realizace byla uskutečněna v lednu 2009. V únoru bylo provedeno vyhodnocení dotazníku.

5.4 Popis respondentů

Soubor respondentů tvořili studenti SOŠ Strážnice a Purkyňova gymnázia ve Strážnici. Studenti byli ve věku 18 - 17 let a byli vybráni náhodným výběrem. Počet vytištěných dotazníků byl 90 kusů a dělení mezi školami bylo rovným dílem. Vyplňování dotazníků probíhalo vždy ve dvou třídách na každé škole.

Na **SOŠ Strážnice** bylo vyplněno 45 dotazníků celkem 38 chlapců, z toho 7 dívek.

Na **Purkyňově gymnáziu** bylo vyplněno 45 dotazníků, z toho 27 chlapců a 18 dívek.

Na vyplnění dotazníků měli žáci dostatek času.

Vyplňování dotazníků se zúčastnilo 90 studentů, přičemž převážnou většinu tvořili chlapci 71%. Dívky tvořily 29 % všech respondentů. Počet chlapců převyšuje a je to způsobeno tím, že průzkum byl zadáván za SOŠ, kde se vyučují technické obory. Celkem bylo odevzdáno 90 vyplněných dotazníků, 5 dotazníků bylo vyplněno částečně a byly vyřazeny. Pro statistiku je započítáno 85 správně vyplněných dotazníků.

5.5 Vyhodnocení dotazníku

Dotazník byl vyhodnocován ručně. Získané hodnoty jsem pro větší přehlednost uspořádal do tabulek a grafů s následnými komentáři. U všech položek jsem sečetl získané hodnoty a převedl je na %. Položky 6, 12, 14 jsou otázky otevřené, u kterých jsem uvedl nejčastější odpovědi dotazovaných.

5.6 Výsledky výzkumu

Vyplněné dotazníky byly vyhodnoceny a pro srozumitelnější výklad dosažených výsledků jsem naměřené hodnoty setřídil do tabulek a grafů. V závěru kapitoly jsem provedl interpretaci a zhodnocení výsledků.

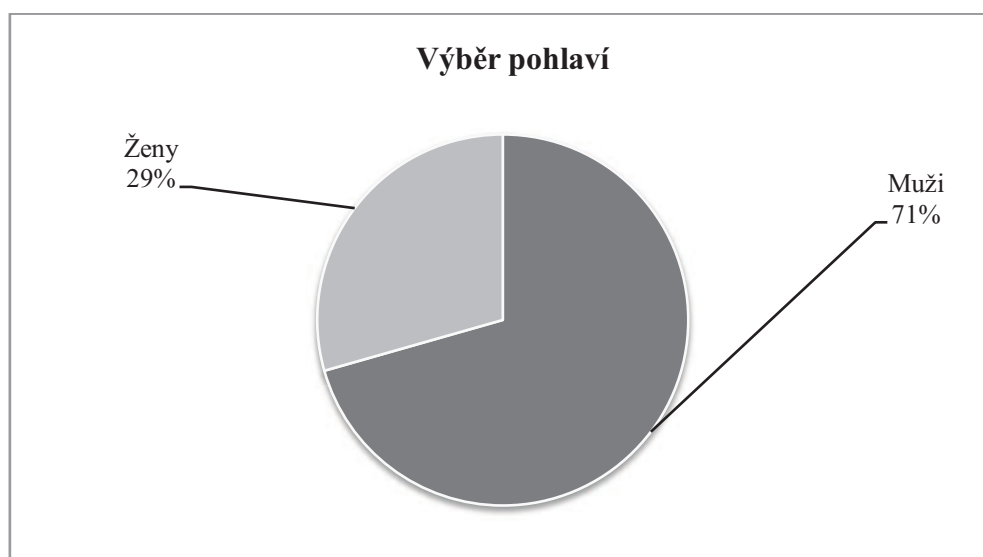
5.6.1 Výběr pohlaví

Otázka: Jste muž či žena?

Tabulka 1 Volba pohlaví

Otázka	Muži	Ženy	Celkem
Pohlaví	60	25	85

Graf 1 Volba pohlaví

Z tabulky a grafu č. 1 můžeme vidět zastoupení respondentů. Vyplňování dotazníků se zúčastnilo 85 studentů, přičemž převážnou většinu tvořili muži 71%. Dívky tvořilo 29 % všech respondentů.

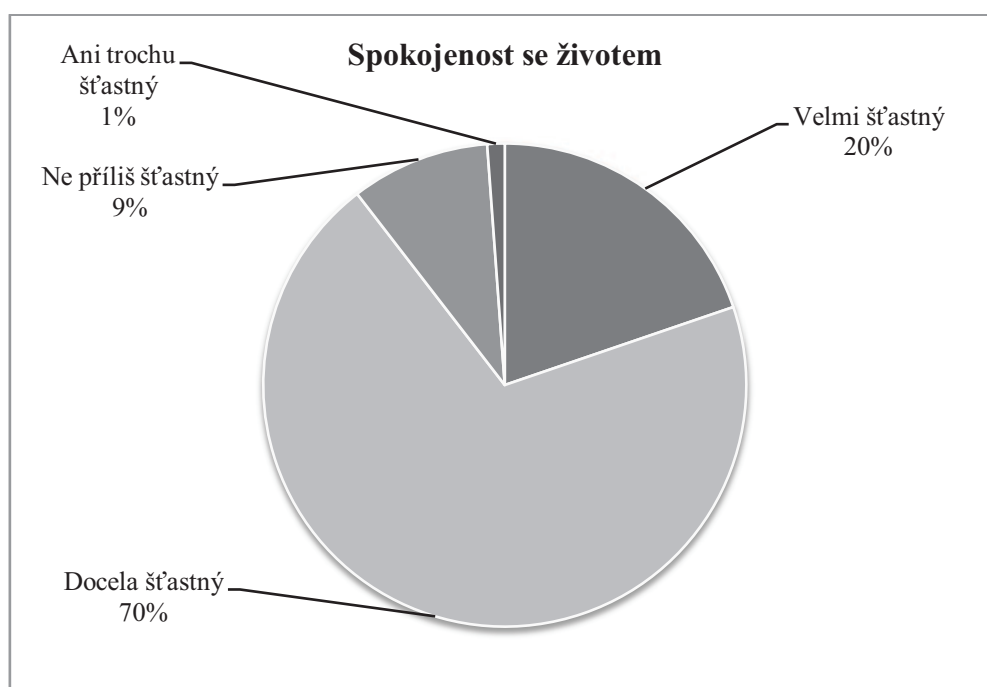
5.6.2 Spokojenost se současným životem

Otázka: Kdybyste se měl(a) dnes obecně zamyslet nad svým životem, řekl(a) byste, že jste v celku:

Tabulka 2 Spokojenost s životem

Otázka	Muži	Ženy	Celkem v %	Celkem
Velmi šťastný	11	6	20	17
Docela šťastný	42	18	70	60
Ne příliš šťastný	7	1	9	8
Ani trochu šťastný	1	0	1	1

Graf 2 Spokojenost s životem

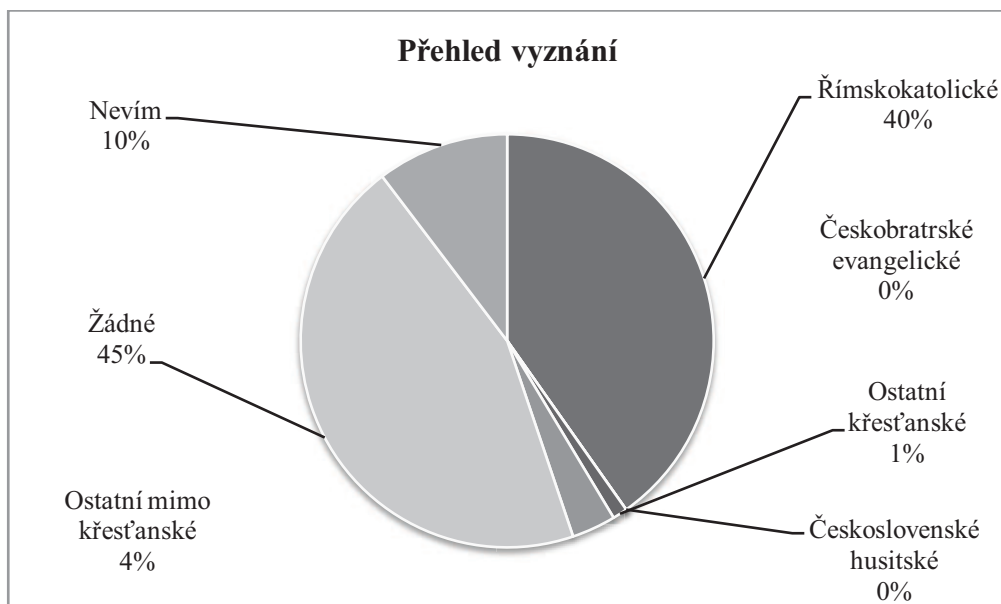
5.6.3 Náboženské vyznání

Otázka: Jaké je Vaše náboženské vyznání?

Tabulka 3 Náboženské vyznání

Otázka	Muži	Ženy	Celkem v %	Celkem
Římskokatolické	22	13	40	35
Českobratrské evangelické	0	0	0	0
Československé husitské	0	0	0	0
Ostatní křesťanské	1	0	1	1
Ostatní mimo křesťanské	3	0	1	3
Žádné	28	11	45	39
Nevím	7	2	10	9

Graf 3 Náboženské vyznání

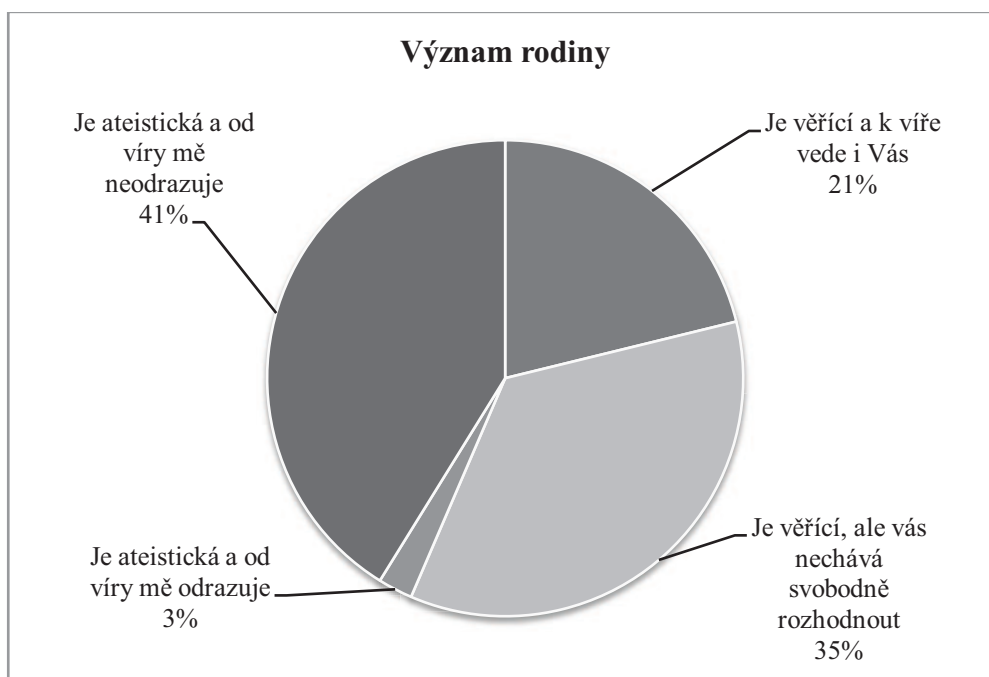
5.6.4 Význam vlivu rodiny

Otázka: Vaše rodina je:

Tabulka 4 Význam rodiny

Otázka	Muži	Ženy	Celkem v %	Celkem
Je věřící a k víře vede i Vás	15	3	21	18
Je věřící, ale vás nechává svobodně rozhodnout	20	10	35	30
Je ateistická a od víry mě odrazuje	1	1	3	2
Je ateistická a od víry mě neodrazuje	24	11	41	35

Graf 4 Význam rodiny

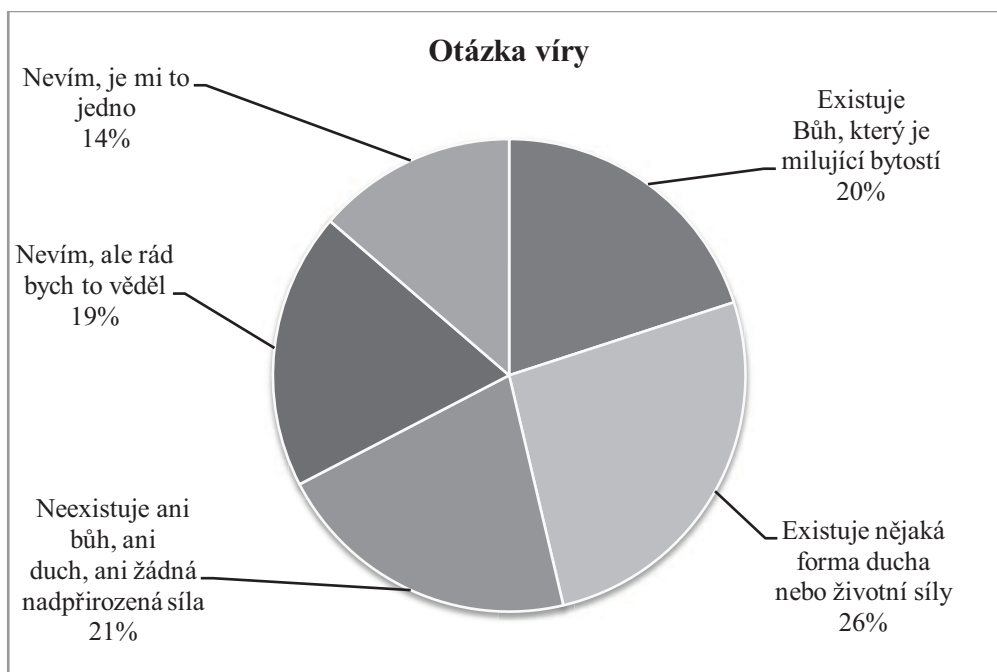
5.6.5 Osobní přesvědčení

Otázka: Označte jeden z následujících výroků, který se nejlépe shoduje s vaší vírou nebo nevírou:

Tabulka 5 Osobní přesvědčení

Otázka	Muži	Ženy	Celkem v %	Celkem
Existuje Bůh, který je milující bytostí	16	3	20	19
Existuje nějaká forma ducha nebo životní síly	18	7	26	25
Neexistuje ani bůh, ani duch, ani žádná nadpřirozená síla	17	3	21	20
Nevím, ale rád bych to věděl	11	7	19	18
Nevím, je mi to jedno	8	5	14	13

Graf 5 Osobní přesvědčení

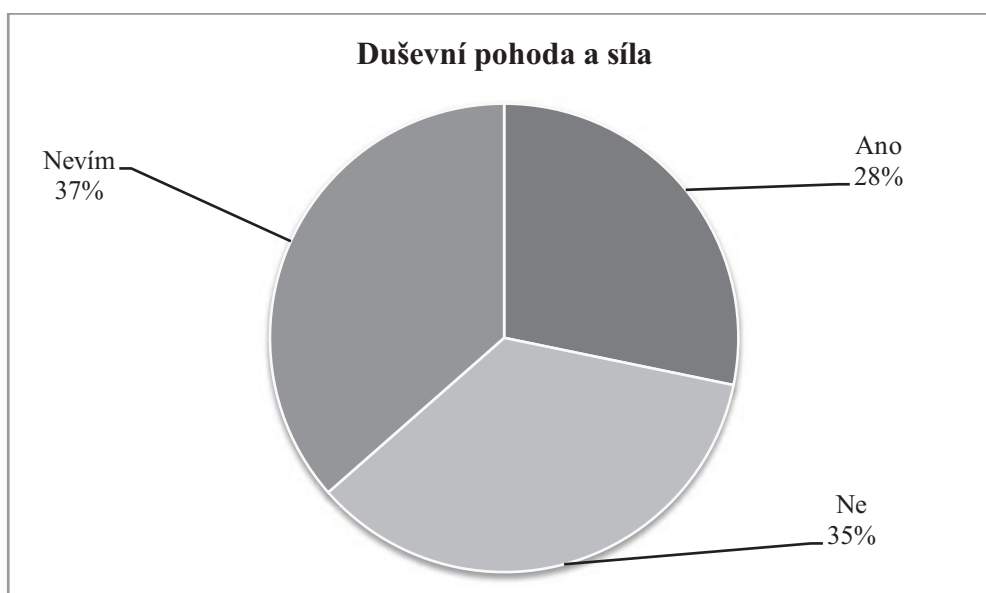
5.6.6 Duševní pohoda a síla

Otázka: Jste-li věřící, získáváte z náboženství duševní pohodu a sílu?

Tabulka 6 Duševní pohoda

Otázka	Muži	Ženy	Celkem v %	Celkem
Ano	18	6	28	24
Ne	19	11	35	30
Nevím	23	8	37	31

Graf 6 Duševní pohoda

Součástí otázky bylo odpovědět:

-jste-li nevěřící, co si myslíte, že těm kdo věří, dává jejich víra.

-jste-li věřící, co vám víra dává nebo bere.

Nejčastější **odpovědi** k **Tabulce 6** zde uvedu.

- Víra mi dává sílu, trpělivost, nadhled. (docela šťastný, římskokatolické)
- Víra mi dává jistotu, pokoj, požehnání. (docela šťastný, římskokatolické)
- Víra mi dává sílu se rozhodnout, důležitost sebevědomí. (docela šťastný, ostatní mimokřesťanské)

- Myslím se, že jim víra dává pocit ochrany. (docela šťastný, žádné)
- Dává jim sílu pokračovat v kritických situacích. (docela šťastný, žádné)
- Dává jim falešnou naději. (docela šťastný, žádné)
- Dává jim sílu naději, schopnosti, radovat se ze života. (docela šťastný, žádné)
- Víra mi dává naději, že smrt není konec, ale začátek něčeho krásnějšího. Víra mi nebere nic, jen mi dává na výběr, jestli budu žít podle desatera. (docela šťastný, římskokatolické)
- Myslím, že víra bere svobodu. (docela šťastný, žádné)
- Víra mi dává sílu uklidnění, naději poskytuje možnost duchovního rozvoje. (docela šťastný, římskokatolické)
- Věřím v to, že člověk je svým vlastním Bohem a sám má právo si určit vše ohledně víry, proto nemám rád náboženství, který svým stoupencům přímo diktují pravidla. Věřím sám v sebe, věřím na svoji sílu vůle a svoji vnitřní energii. (docela šťastný, bez vyznání)
- Víra určuje životní hodnoty, životní směr. (docela šťastný, žádné)
- Je to ztráta času, peněz a nelze věřit na něco co neexistuje. (ne příliš šťastný, žádné)
- Mohu se na něco spolehnout, něčemu věřit. (velmi šťastný, římskokatolické)
- Víra je možná únikem. Dle mého názoru jde pouze o autosugesci kdy věcem a slovům přiřadím vyšší moc, čím se díky nim ujišťuje, že vše bude, jak chce. (docela šťastný, nevím)
- Víra mi dává jistotu, že je zde vždy někdo kdo mě má rád za každých okolností a vždy mi vše odpustí. (velmi šťastný, římskokatolické)
- Víra mi dává duševní pohodu, klid možnost se obracet na někoho s důvěrou. Víra mi nebere nic, je to svobodná volba v něco věřit. (velmi šťastný, římskokatolické)
- Víru vyznávají lidé proto, že si neumí vyřešit problémy sami a doufají, že je za ně vyřeší někdo jiný. Bůh jim dává pocit vyrovnanosti bezpečí a trochu jistoty. (docela šťastný, žádné)
- Jsem věřící, když církev jako společnost lidí moc neuznávám. Víra mi dává pohodu a naději a i to co se mi zdá nemožné, se dá při víře s odhodláním

splnit. Víra jako křesťanské společenství mi bere iluze o tom, že všichni lidé věří v dobro jsou v dobří. Je tu spousta lidí, kteří navštěvují kostel jen automaticky. (docela šťastný, římskokatolické)

- Nedá se říci, že bych byla věřící nebo nevěřící do kostela někdy zajdu, ale jelikož jsem nebyla až tak k víře vedená, nepovažuji to za „každonedělní rituál“ Myslím, že víra dává naději. (docela šťastný, žádné)

Cílem této otázky byl záměr, jestli se příslušnost k nějakému vyznání promítne do osobní spokojenosti. U většiny římskokatolického vyznání je spokojenost docela šťastná nebo velmi dobrá. Jednou ne příliš šťastný.

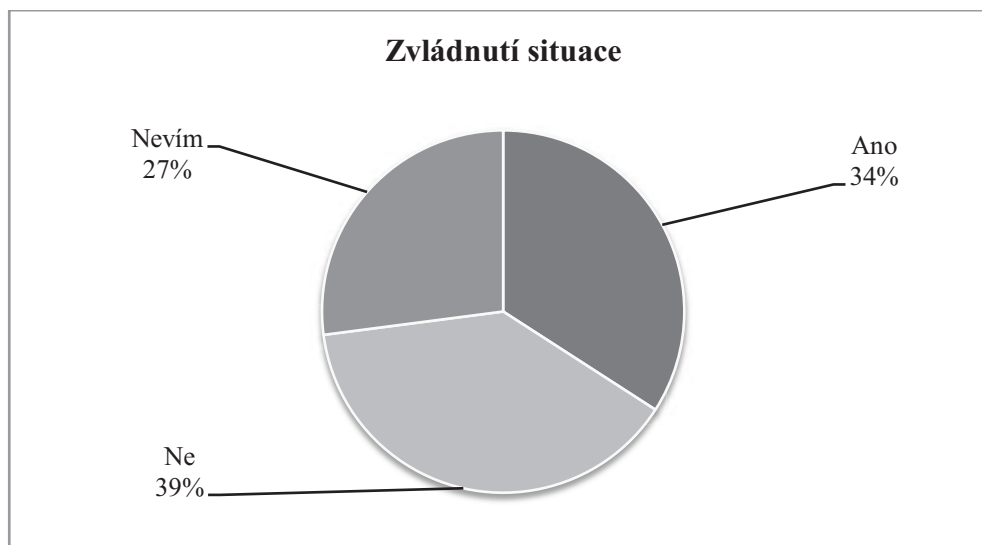
5.6.7 Zvládnutí situace

Otázka: Došlo někdy ve Vašem životě k obratu, kdy vám víra pomohla k dobrému zvládnutí situace.

Tabulka 7 Zvládnutí situace

Otázka	Muži	Ženy	Celkem v %	Celkem
Ano	21	8	34	29
Ne	20	13	39	33
Nevím	19	4	27	23

Graf 7 Zvládnutí situace

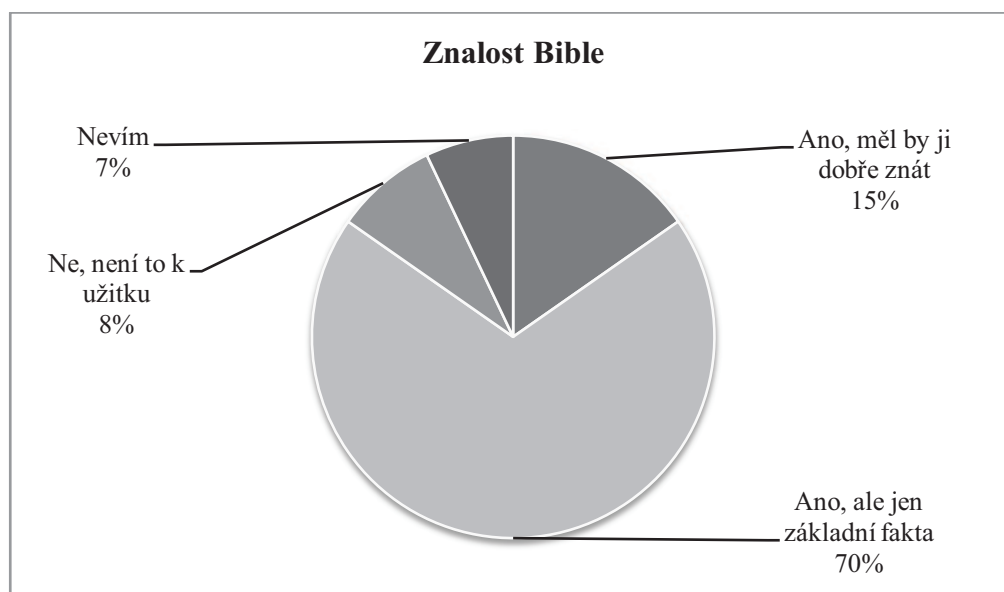
5.6.8 Znalost Bible

Otázka: Myslíte, že moderní člověk potřebuje vědět něco o Bibli?

Tabulka 8 Znalost Bible

Otázka	Muži	Ženy	Celkem v %	Celkem
Ano, měl by ji dobře znát	8	5	15	13
Ano, ale jen základní fakta	42	17	70	59
Ne, není to k užitku	6	1	8	7
Nevím	4	2	7	6

Graf 8 Znalost Bible

U této otázky je patrné, že většina považuje znalost Bible za potřebnou. Pro potřebu znalosti se vyjádřilo téměř 85% respondentů.

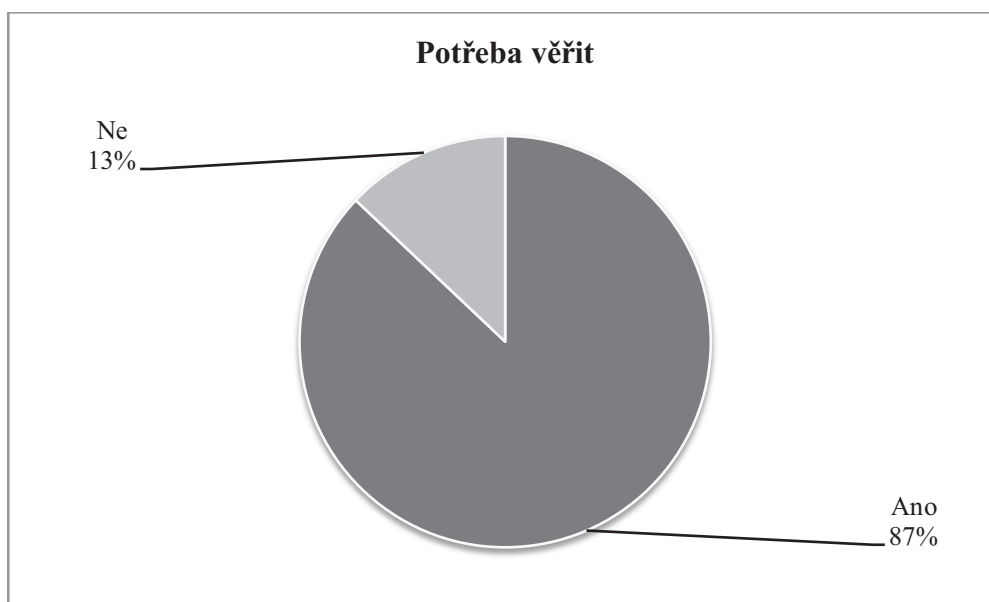
5.6.9 Potřeba věřit

Otázka: Myslíte, že potřeba věřit v něco je v životě člověka důležitá?

Tabulka 9 Potřeba věřit

Otázka	Muži	Ženy	Celkem v %	Celkem
Ano	54	20	87	74
Ne	6	5	13	11

Graf 9 Potřeba věřit

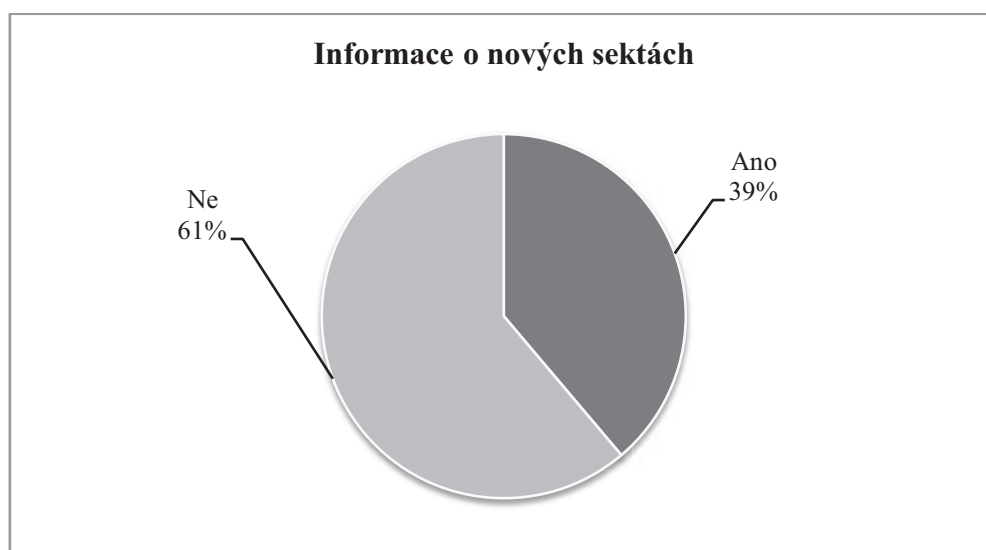
5.6.10 Informace o nových náboženských hnutích

Otázka: Uvítal/a byste, kdyby Vám škola dala více informací o náboženství, nových náboženských hnutích, sektách apod.

Tabulka 10 Informace o sektách

Otázka	Muži	Ženy	Celkem v %	Celkem
Ano	24	9	39	33
Ne	36	16	61	52

Graf 10 Informace o sektách

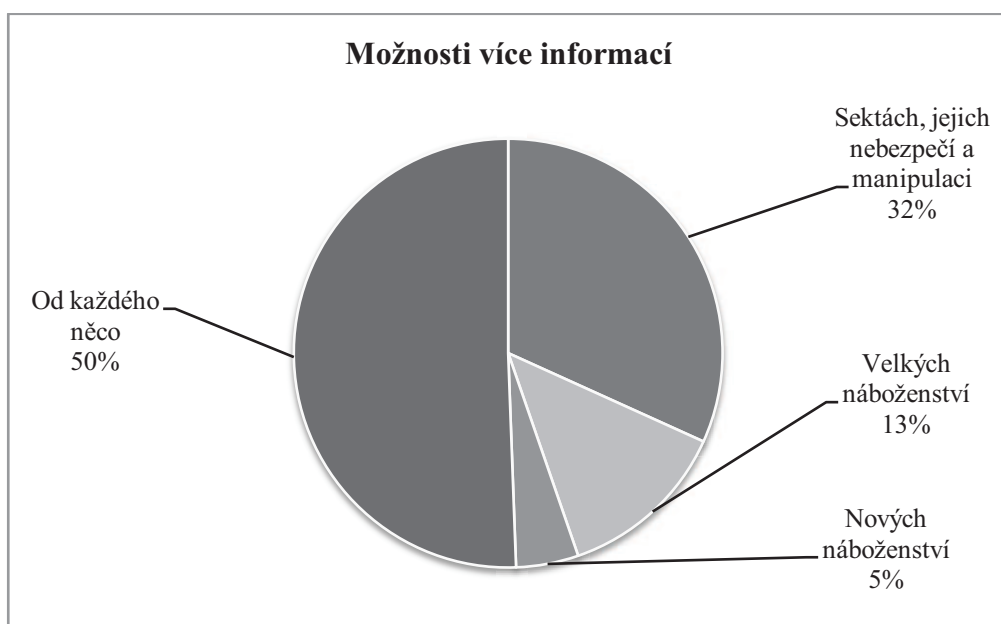
5.6.11 Možnost více informací od školy

Otázka: Pokud byste uvítali více informací od školy, o čem nejvíce?

Tabulka 11 Možnosti více informací

Otázka	Muži	Ženy	Celkem v %	Celkem
Sektách, jejich nebezpečí, manipulaci s lidmi atp.	18	9	32	27
Velkých náboženství, jako islám, křesťanství, židovství apod.	10	1	13	11
Nových náboženství, jako např. hnutí Haré Kršna apod.	3	1	5	4
Od každého něco	29	14	50	43

Graf 11 Možnosti více informací

Zde je patný zájem studentů o informace z jednotlivých náboženství, ale jen základní fakta. Menší část pozoruje nebezpečí vlivu náboženství.

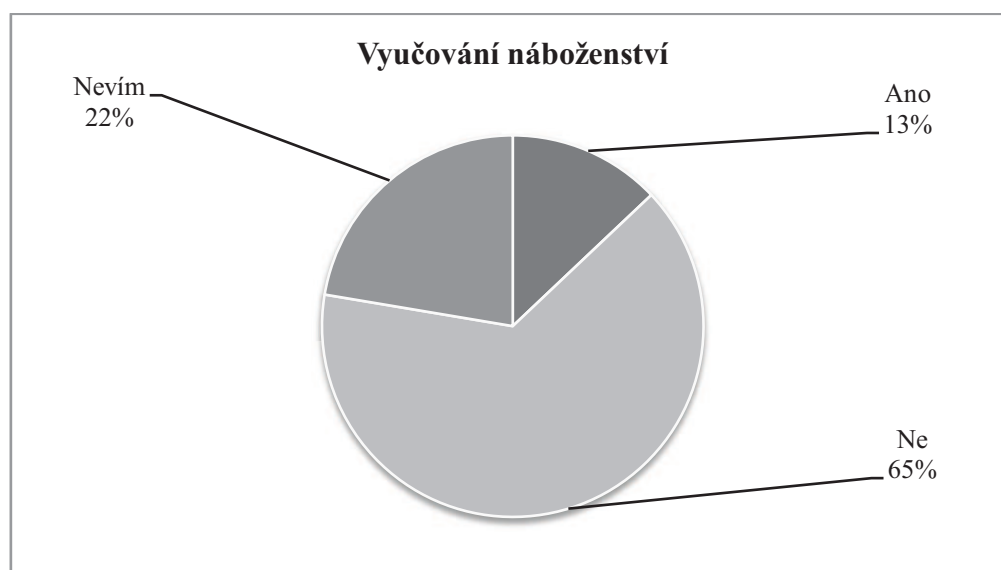
5.6.12 Vyučování náboženství na státních školách?

Otázka: Mělo by být náboženství vyučováno ve státních školách?

Tabulka 12 Vyučování náboženství

Otázka	Muži	Ženy	Celkem v %	Celkem
Ano	7	4	13	11
Ne	39	16	65	55
Nevím	14	5	22	19

Graf 12 Vyučování náboženství

Součástí této otázky bylo možné volnou formou odpovědět a jedna z odpovědí k **Tabulce 12** je:

-Ano, ale jen dobrovolně (žádné vyznání, docela šťastná, asi existuje Bůh)

Většina dotazovaných považuje výuku náboženství za zbytečnou, pokud je možnost, tak by výuku zařadily za volitelný předmět.

5.6.13 Víra v nadpřirozeno

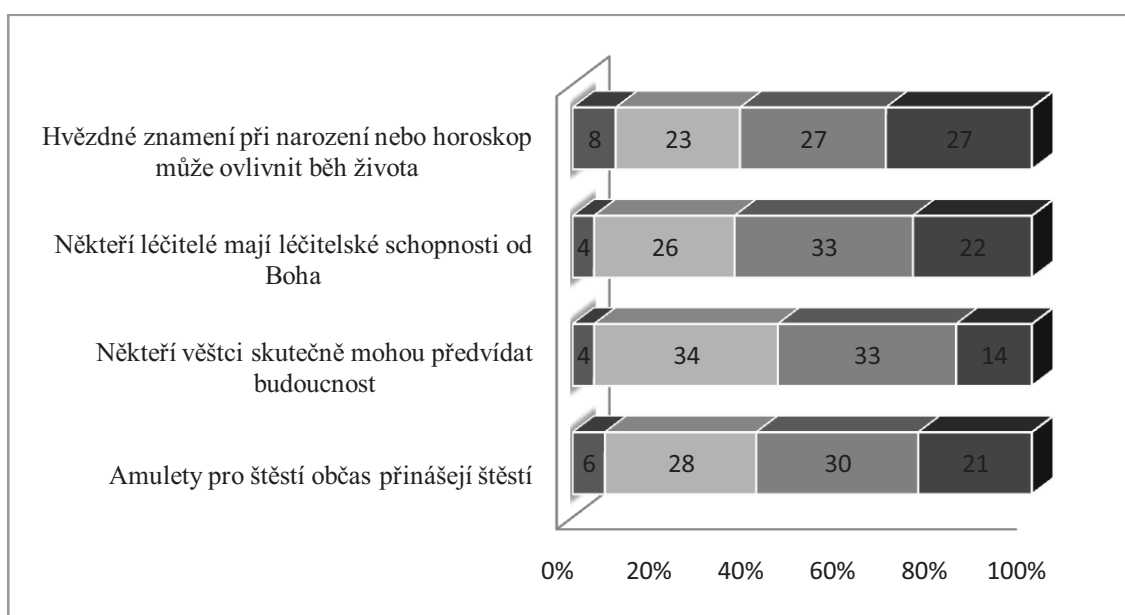
Otázka: Označte u každého výroku svůj názor.

Tabulka 13 Víra v nadpřirozeno

Otázka	Rozhodně je to pravda	Pravděpodobně je to pravda	Pravděpodobně to není pravda	Rozhodně to není pravda
Amulety pro štěstí občas přinášejí štěstí	6	28	30	21
Někteří věštcí skutečně mohou předvídat budoucnost	4	34	33	14

Někteří léčitelé mají léčitelské schopnosti od Boha	4	26	33	22
Hvězdné znamení při narození nebo horoskop může ovlivnit běh života	8	23	27	27

Graf 13 Víra v nadpřirozeno

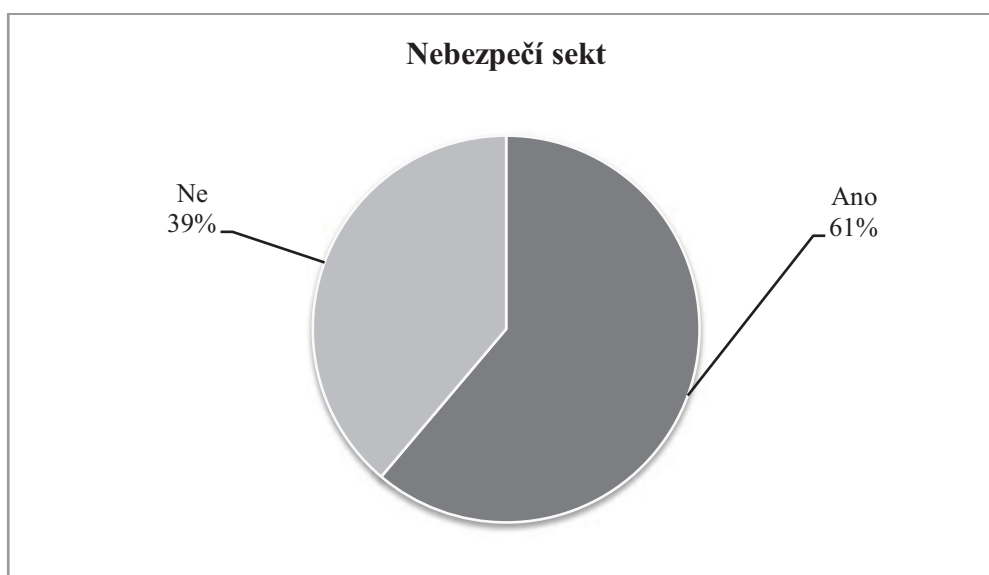
5.6.14 Nebezpečí sekt

Otázka: Považujete nějakou náboženskou či duchovní skupinu za nebezpečnou, manipulující sektářskou? Pokud ano, uveďte jakou a proč.

Tabulka 14 Nebezpečí sekt

Otázka	Muži	Ženy	Celkem v %	Celkem
Ano	39	13	61	52
Ne	21	12	39	33

Graf 14 Nebezpečí sekt

Většina dotazovaných odpověděla, že některé sekty jsou nebezpečné a mohou být hrozbou pro lidi.

6. Shrnutí a interpretace výsledků

Komentář k Tabulce 1. Vyplňování dotazníků se zúčastnilo 85 studentů, přičemž převážnou většinu tvořili muži 71%. Dívky tvořilo 29 % všech respondentů. Počet mužů převyšuje je to způsobeno tím, že průzkum byl zadáván za SOŠ, kde jsou spíše technické obory.

Komentář k Tabulce 2. Téměř 70% dotazovaných se cítí docela šťastně a nic by neměnily. Jen 20% se cítí velmi dobře a 10% odpovědělo, že se necítí příliš šťastný. V docela šťastné spokojenosti bylo 60% zastoupení křesťanské, 30% bez vyznání.

Komentář k Tabulce 3. Zde je patrná převaha římskokatolického náboženství vůči ostatním církvím. Pro příslušnost v katolické církvi se vyjádřilo 40% dotazovaných. Další velká skupina 45% je tvořena bez vyznání. Tuto otázkou jsem chtěl použít ke srovnání s celkovou spokojeností k Tabulce 2., ale při navrhování dotazníku k této otázce jsem neuvedl možnosti jiného vyjádření víry ke spirituálním věcem, které nejsou vázány na příslušnost k nějaké náboženské skupině.

Komentář k Tabulce 4. Rodina je prvním sociálním prostředím kde začíná prvotní fáze socializace. Je velmi důležitá a její význam při dalším vývoji nelze zpochybnit. Z otázky zjišťující víru rodin je patrná benevolence, kde dnešní mládež žije ve velké náboženské svobodě, nebo si to myslí. Téměř 41% ateistických rodin nechává dítě se samostatně rozhodnout. Po součtu je to 76% volnosti rodin, které nechává dítě se samostatně rozhodnout. Podle mého názoru, by měla rodina více vychovávat a dohlížet na dítě. Vést je k věcem duchovním, poskytnout radu, pochopení atd..

Komentář k Tabulce 5. Téměř u 65% dotazovaných věří, že existuje nějaká vyšší forma duševní síly, která přesahuje chápání, nebo by to rádi věděli. Jen 21% je přesvědčena, že neexistuje žádná síla a nemají zájem to zjišťovat. Zde se potvrdil můj předpoklad, že většina dotazovaných má tušení, nebo jsou přesvědčeni o existenci duševní síly.

Komentář k Tabulce 6. Zde je zřejmá vyváženost odpovědí, podle mého názoru je to způsobeno nejednotností v otázce definování náboženství.

V otevřených odpovědích se potvrdilo, co dává víra pro věřící, nejčastěji jsou to: síla, trpělivost, nadhled, pokoj, jistotu požehnání, možnost duchovního rozvoje, možnost na něco se spolehnout, jistota odpuštění, duševní klid, víra, odhodlání.

U dalších odpovědí co nabízí víra, bylo nejčastější odpovědí (bez vyznání): dává sílu pokračovat v kritických situacích, dává naději, schopnosti, radovat se života, víra určuje duševní hodnoty a životní směr.

Do otázky jsem také zařadil, co víra bere. Jsou to: falešné naděje, bere svobodu, věří, že člověk je vlastním Bohem, je to ztráta času a peněz, věří, že věci za ně udělá někdo jiný.

Z grafu 6 vypovídá, že 28% získává duševní sílu, 37% o ní neví, ale věří, že něco víra přináší a 35% o ní přesvědčen není. U 35% dotazovaných o tom přesvědčeno není.

Komentář k Tabulce 7. Tahle otázka poukazuje na stejnoměrné rozdělení. U 34% je přesvědčeno o zvládnutí situace s pomocí víry, 27% neví a 39% není si vědoma. U této otázky jsem předpokládal vyšší podíl na zvládnání situací. Může to být způsobeno nejednotností definování víry a následnou spojitostí s náboženstvím.

Komentář k Tabulce 8. Důležitost základních znalostí k Bibli vyjádřilo téměř 85% dotázaných. Zde se nám jasně projevuje zájem studentů o tuto knihu, chtěli by znát základní fakta a příběh, který kniha vypráví. Zbytek dotazovaných to považuje za zbytečné a ztrátu času. Zde se potvrdilo, že většina dotazovaných není dostatečně informována a přitom mají zájem.

Komentář k Tabulce 9. V této otázce došlo k potvrzení mé hypotézy o důležitosti věřit, kdy téměř 87% dotazovaných souhlasí s tím, že potřeba v něco věřit je důležitá. To opět poukazuje na potřebu jakési náboženskosti, která je v člověku zakotvená.

Komentář k Tabulce 10. U této otázky považuje většina dotazovaných, téměř 61% další informace o náboženských skupinách a sektách za zbytečné. Pokud by se rádi dozvěděli, je to jen 39% dotazovaných. Většina dotazovaných odpověděla, že se jedná o informace, které je zbytečně přetěžují i v tak napjatém studijním plánu. Pokud znalost jen okrajově.

Komentář k Tabulce 11. Tahle otázka nám dává najevo, že 32% dotazovaných by se rádi dozvěděli více informací o sektách a jejich manipulaci. U 50% dotazovaných jsou to jen základní fakta.

Komentář k Tabulce 12. K vyučování náboženství většina dotazovaných odpověděla pro ne, téměř 65%. Pokud vyučování tak jen jako volitelný předmět. U 13% respondentů s tím souhlasí.

Komentář k Tabulce 13. Významu vlivu amuletů je 6% respondentů přesvědčeno o kladném vlivu, u 30% je to pravda pravděpodobně a u 21% nejsou přesvědčeni vůbec. U významu věštců je patrná skepse, o možné pravdivosti je přesvědčena 34% dotazovaných. Významu hvězdného znamení a horoskopu je většinové přesvědčení o pravděpodobném nebo nepravděpodobném vlivu, 27% respondentů nepřikládá žádný význam.

Komentář k Tabulce 14. K otázce nebezpečnosti sekt a náboženství se vyslovilo 61% respondentů s kladnou odpovědí. U 39% dotazovaných nemá pocit, že existuje nějaká nebezpečná sekta.

Závěr

Cílem této bakalářské práce, bylo zkoumání vlivu náboženství na chování a život středoškoláků. V této práci jsem se zabýval, jaký význam připisují úloze náboženství, co jim víra přináší a co bere.

Z provedeného výzkumu bylo zjištěno, že rodina je při výchově dítěte benevolentní. Nechává dítě se samostatně rozhodnout, čímž ho ponechává v jisté náboženské svobodě. Při zjišťování, co víra přináší, jsem se nejčastěji setkal s odpovědí: sílu, trpělivost, jistotu a požehnání. U odpovědí, co víra bere, jsem zaznamenal: svobodu, ztrátu času, peněz.

U otázky znalosti Bible se potvrdilo, že téměř 85% dotazovaných cítí potřebu znalosti Bible za důležitou. Rádi by znali více, ale jen základná fakta. Další část práce byla věnována potřebě věřit. Šetřením bylo zjištěno, že 87% respondentů vyjádřilo potřebu věřit za důležitou, čímž se potvrdil můj předpoklad o důležitosti víry.

Další část práce byla věnována výučování náboženství na školách. Zde se projevila patrná skepse, polovina respondentů je přesvědčena o zbytečnosti, a jen 13% se vyslovilo pro výuku. Nejčastější odpovědi byly obavy studentů, před dalšími požadavky, i v tak napjatém studijním plánu. Při zjišťování úlohy víry na zvládnání situací bylo zjištěno, že zde převládá jistá vyrovnanost. U této otázky jsem předpokládal vyšší podíl, čímž se nepotvrdil můj předpoklad.

Souhrnné výsledky všech dotazovaných respondentů, nám nabízí zajímavý pohled na hodnocení náboženství z pohledu mladých lidí naší společnosti. Je jistě uspokojivým a uklidňujícím zjištěním, že velká většina mladé populace má potřebu věřit ve vyšší moc, před hodnotami jako jsou peníze nebo zábava.

Přál bych si, aby má práce mohla sloužit jako podklad pro tvorbu výchovně vzdělávacích plánů. Můj průzkum mezi středoškoláky určitě bude zajímat pedagogické pracovníky a možná i Ministerstvo Školství.

Děti jsou solí země, budoucnost národa, jen na nich záleží, jak bude vypadat další vývoj naší společnosti. (Matouš 5,13-14)

Resumé

Předmětem této práce je zkoumání vlivu náboženské víry, jako jedna z forem pomoci při zvládnání životních těžkostí u středoškoláků. V této práci se pokusím najít souvislosti, nebo jaký význam připisují mladiství úloze náboženství. V cíli práce se pokusím odpovědět na otázky: úloha vlivu rodiny na výchovu; jestli jsou-li věřící, co jim víra přináší a co bere; zda je potřeba věřit v životě důležitá; zda by se něco rádi dozvěděli o Bibli; zda by uvítali výuku náboženství na školách, a jakou důležitost přiřkládají úloze víry na zvládnání životních situací.

V teoretické části předkládám přehled dosavadních poznatků o úloze a možnosti použití náboženství. Jejich vzájemné definování, pohled na smysluplnost a vzájemné prolínání s psychoterapeutickými metodami. Druhá část práce je věnována výzkumu, zadání dotazníkového šetření, zpracování jeho výsledků a interpretaci.

Z provedeného výzkumu bylo zjištěno, že rodina je při výchově dítěte benevolentní. Nechává dítě se samostatně rozhodnout, čímž ho ponechává v jisté náboženské svobodě. Při zjišťování, co víra přináší, jsem nejčastěji zaznamenal odpověď: sílu, trpělivost, jistotu a požehnání. U odpovědí, co víra bere, bylo odpovězeno: svobodu, ztrátu času, peněz. U otázky, znalosti Bible se potvrdilo, že téměř 85% dotazovaných cítí potřebu znalosti Bible za důležitou. Další část práce byla věnována potřebě věřit. Šetřením bylo zjištěno, že 87% respondentů vyjádřilo potřebu věřit za důležitou, čímž se potvrdil můj předpoklad o důležitosti víry.

Další část práce byla věnována výučování náboženství na školách. Zde se projevila patrná skepse, kdy 65% respondentů je přesvědčena o zbytečnosti, a jen 13% se vyslovilo pro výuku. Nejčastější odpovědi byly obavy studentů, před dalšími požadavky, i v tak napjatém studijním plánu. Při zjišťování úlohy víry na zvládnání situací bylo zjištěno, že zde převládá jistá vyrovnanost.

Anotace

Předmětem této práce je zkoumání vlivu náboženství na spokojenost u středoškoláků. Budu se zabývat otázkami co víra přináší, zda je potřeba věřit v životě důležitá, zda by se něco rádi dozvěděli o Bibli, zda by uvítali výuku náboženství na školách a jakou důležitost přikládají úloze víry na zvládání životních situací.

V teoretické části předkládám přehled dosavadních poznatků o možnosti použití náboženství. Zde definuji, co je náboženství a následné prolínání s psychoterapeutickými metodami. Druhá část práce je věnovaná výzkumu a interpretaci výsledků.

Klíčová slova

náboženství, spiritualita, religiozita, nejzazší cíle, transcendentální cíle, smysluplnost

Annotation

Topic of this work is a research of a religious influence on a behavior and a satisfaction of secondary school students. I consider issues: What a belief offers them; whether the need of the belief is important for their life; whether they want to know something about Bible; whether they would acclaim a religion education; and how importance they assume to religion task in a life experience managing.

In theoretical part, I show a summary of a present knowledge of the task and the possibility of a religion application. There are their definitions, the look on meaningfulness and their mutual changeover with psychotherapeutic methods. In the next part of work, I devote a research and an interpretation of results.

Keywords

religion, spirituality, devotion, utmost objective, transcendent objective, meaningfulness

Seznam použité literatury

1. ERIKSON ERIK H., Děťství a společnost, 1.vyd. Praha: Argo 2002, ISBN 80-7203-380-8
2. FROMM ERICH, Psychoanalýza a náboženství, 1.vyd. Praha: AURORA s.r.o. 2003, 124 s. ISBN: 80-7299-066-7
3. KŘIVOHLAVÝ J., Mít pro co žít, 1.vyd. Praha: Návrat domů 1994, 96 s. ISBN: 80-85495-33-3
4. KŘIVOHLAVÝ J., Psychologie zdraví, 1.vyd. Praha: Portál 2003, 280 s. ISBN: 80-7178-774-4
5. KŘIVOHLAVÝ J., Psychologie nemoci, 1.vyd. Praha: Grada 2002, 200 s. ISBN: 80-247-0179-0
6. KŘIVOHLAVÝ J., Psychologie smysluplnosti existence, 1.vyd. Praha: Grada Publishing 2006, 204 s. ISBN 80-247-1370-5
7. MRÁZEK M., HELLER J., Nástin religionistiky, 1.vyd. Praha: Kalich 2004, 318 s. ISBN: 80-7017-721-7
8. MULFORD PRENTICE, Dar Ducha, I. a II. díl, 1.vyd. Pelhřimov: Stanovum Pelhřimov 1996, 190s.
9. NEŠPOR Z., LUŽNÝ D., Sociologie náboženství, 1.vyd. Praha: Portál 2007, 232 s. ISBN 978-80-7367-251-5
10. ŘÍČAN P., Psychologie náboženství a spirituality, 1.vyd. Praha: Portál 2007, 328 s. ISBN 978-80-7367-312-3
11. ŘÍČAN P., Psychologie osobnosti, 2.vyd. Praha: Grada 2002, 200 s. ISBN:978-80-247-1174-4
12. ŠTAMPACH O. I., Náboženství v dialogu, 1.vyd. Praha: Portál 1998, ISBN: 80-71781-68-1
13. TILLICH P. Odvaha být, 1.vyd. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK) 2004, 140 s., ISBN: 80-7325-016-0
14. TOMÁŠEK F., Křesťanská výchova. 1.vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská 1999, 66 s. ISBN80-7266-031-4
15. BALABÁN M., Osobní sdělení, 2004, novinový článek
16. BIBLE V KRESBÁCH, Praha: Kalich 1990, 348s. ISBN 80-7017-228-2
17. EMMONS R. A., The psychology of ultimate concerns, 2004, překlad novinového článku

18. <http://jaro.krivohlavy.cz/>
19. <http://www.saske.sk/cas/1-2005/strizenec.html>
20. <http://timah.wz.cz/psy%20frankl.html>
21. <http://www.halik.cz/>
22. <http://stepanhajek.mysteria.cz/index.html>

Seznam příloh

Příloha č.1 Dotazník spirituality

Dotazník spirituality

Vážení studenti,

Jsem studentem třetího ročníku Fakulty humanitních studií a nyní zpracovávám bakalářskou práci, která se zabývá vašimi názory a přesvědčeními Součástí této práce je také praktická část realizovaná pomocí výzkumu, jehož hlavní součástí je dotazník. Obracím se proto na vás s prosbou o jeho vyplnění. Dotazník je zcela anonymní a mohu vás ujistit, že bude použit pouze pro účely mé bakalářské práce.

Josef Panták

1) Jste :

/u každé otázky zakřížkujte odpověď, která vám nejvíce vyhovuje/

- a) Muž
- b) Žena

2) Kdybyste se měl(la) dnes obecně zamyslet nad svým životem, řekl(a) byste, že jste v celku

- c) Velmi šťastný
- d) Docela šťastný
- e) Ne příliš šťastný
- f) Ani trochu šťastný

3) Jaké je Vaše náboženské vyznání?

- a) Římskokatolické
- b) Českobratrské evangelické
- c) Československé husitské
- d) Ostatní křesťanské (vypište)
.....
- e) Ostatní mimokřesťanské (vypište)
.....
- f) Žádné

4) Vaše rodina je

- a) Je věřící a k víře vede i Vás.
- b) Je věřící, ale Vás nechává naprosto svobodně rozhodnout o Vaší víře/nevíře.
- c) Je ateistická a chce abyste byl/a také ateista (od víry mne odrazuje).
- d) Je ateistická, ale nechává naprosto svobodně rozhodnout o Vaší víře.

5) Označte jeden z následujících výroků, který se nejlépe shoduje s vaší vírou nebo nevírou.

- a) Existuje Bůh, který je milující živou bytostí
- b) Existuje nějaká forma ducha nebo životní síly
- c) Existuje nějaká nadpřirozená síla
- d) Nevím, ale rád bych věděl
- e) Nevím, je mi to jedno
- f) Neexistuje ani Bůh, ani duch, ani žádná nadpřirozená síla

6) Jste-li věřící získáváte z náboženství duševní pohodu a sílu?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

Napište prosím stručně jste-li věřící člověk co Vám víra dává a co Vám víra bere.....
.....

Jste-li nevěřící, co si myslíte, že těm kdo věří dává nebo bere jejich víra?
.....

7) Došlo někdy ve Vašem životě k situacím obratu, kdy jste se nově a osobně oddal(a) náboženství?

- a) Ano
- b) Ne

8) Myslíte, že moderní člověk potřebuje vědět něco o bibli?

- a) Ano, měl by ji dobře znát
- b) Ano, ale jen základní fakta
- c) Ne, není to k užítku
- d) Nevím

9) Myslíte, že potřeba věřit v něco je v životě člověka důležitá?

- a) Ano
- b) Ne

10) Uvítal/a byste, kdyby Vám škola dala více informací o náboženství, nových náboženských hnutích, sektách apod.

- a) Ano
- b) Ne

11) Pokud byste uvítali více informací od školy, o čem nejvíce?

- a) Sektách, jejich nebezpečí, manipulaci s lidmi atp.
- b) Velkých náboženství, jako islám, křesťanství, židovství apod.
- c) Nových náboženství, jako např. hnutí Hare Kršna apod.
- d) Od každého něco

12) Mělo by být náboženství vyučováno ve státních školách?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

13) Označte u každého výroku svůj názor.

	Rozhodně je to pravda	Pravděpodobně je to pravda	Pravděpodobně to není pravda	Rozhodně to není pravda
a) Amulety pro štěstí občas přinášejí štěstí	☐	☐	☐	☐
b) Někteří věštcí skutečně mohou předvídat budoucnost	☐	☐	☐	☐
c) Někteří léčitelé mají léčitelské schopnosti od Boha	☐	☐	☐	☐
d) Hvězdné znamení při narození nebo horoskop může ovlivnit běh života	☐	☐	☐	☐

14) Považujete nějakou náboženskou či duchovní skupinu za nebezpečnou, manipulující sektářskou? Pokud ano, uveďte jakou a proč.

- a) Ano,
- b) Ne